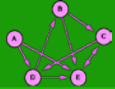

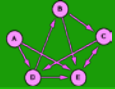
Tema 5. Les tècniques dialèctiques

Continguts

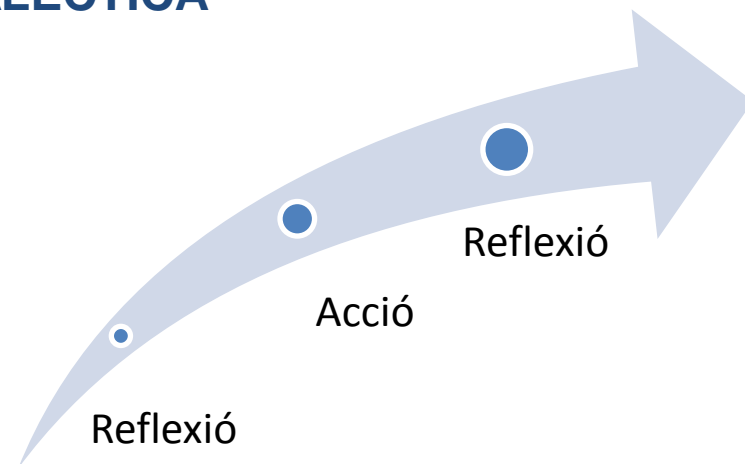
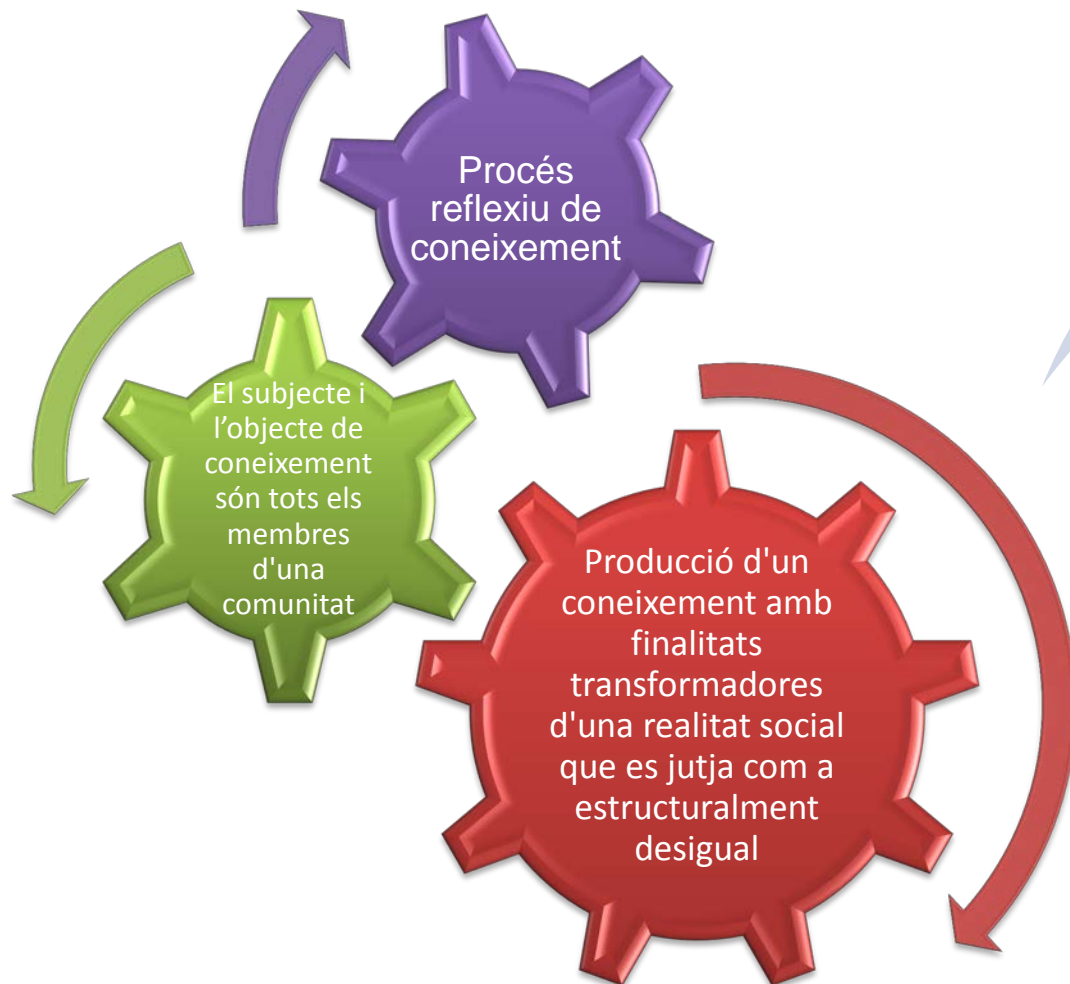
- El punt de partida de la investigació dialèctica: la sociopraxi.
- La Investigació-Acció-Participativa (IAP).
 - Fases i estructura de la IAP.
- Tècniques de recerca de creativitat social.
 - Sociograma
 - Anàlisi DAFO
 - EASW
 - Arbre de problemes i solucions
 - Fluxograma

La sociopraxi

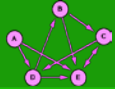
PUNT DE PARTIDA DE LA PERSPECTIVA DIALÈCTICA

SOCIOPRAXI

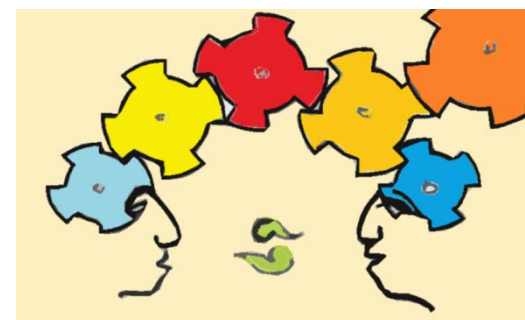
- Importància d'orientar el coneixement a la transformació social.
- Necessitat que la comunitat mateixa siga la protagonista del procés de coneixement i canvi social .

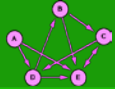
Recordem: increment de l'horitzontalitat i la democratització amb la p. dialèctica.

La Investigació-Acció-Participativa (IAP)

- Investigació-Acció-Participativa (IAP): eina metodològica dins de la perspectiva dialèctica, que sorgeix en els setanta (però antecedents conceptuals de Lewin, 1944).
- Procés simultani d'investigació i intervenció social.
- La població participa activament amb l'investigador en l'anàlisi de la realitat i en les accions concretes per a modificar-la.
- Procés circular d'anàlisi de la realitat: es parteix d'un problema pràctic i, des de l'òptica dels qui el viuen, es procedeix a una reflexió i actuació sobre la situació problemàtica amb la finalitat de millorar-la, precisament implicant en el procés als qui viuen el problema.

La Investigació-Acció-Participativa (IAP)

CARACTERÍSTIQUES DE LA IAP

Investigació

Té per finalitat estudiar algun aspecte de la realitat, amb una clar objectiu **pràctic**.

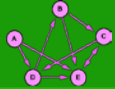
Acció

La forma de realitzar l'estudi és ja una manera d'**intervenció**: el propòsit de la investigació està orientat a l'acció i a la transformació, i ella és al seu torn font de coneixement i el seu resultat.

Participació

És una activitat en la qual estan involucrats tant els investigadors com la mateixa gent destinatària dels programes, que ja no són considerats com a simples beneficiaris, sinó com a **subjectes** actuant que contribueixen a conèixer i transformar la realitat en la qual estan implicats.

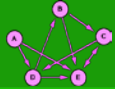

La Investigació-Acció-Participativa (IAP)

PAPER DE L'INVESTIGADOR DINS DE LA IAP (l'horizontalitat “relativa”)

- Actuar com a “facilitador”.
- Estimular el canvi (a través de la reflexió col·lectiva).
- Ajudar la gent en l'anàlisi.
- Capacitar la gent perquè actue.
- Permetre examinar diferents alternatives d'acció i assessorar en l'aplicació.
- Vigilar la qualitat del procés (quasi més que els resultats).

La Investigació-Acció-Participativa (IAP)

FASES I ESTRUCTURA DE LA IAP

Negociació de la demanda i estudi preliminar

MIRAR/OBSERVAR

Arreplegar informació rellevant. Definir i descobrir la situació.

Autodiagnòstic

PENSAR/ANALITZAR

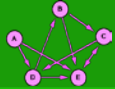
Interpretar i explicar. Reflexionar i analitzar.

Programació i posada en marxa de projectes

ACTUAR

Planejar. Aplicar. Avaluar.

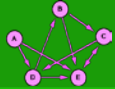

La Investigació-Acció-Participativa (IAP)

FASES I ESTRUCTURA DE LA IAP

1a fase: Negociació de la demanda i estudi preliminar

- Persegueix la implicació de tots els actors i l'establiment dels objectius que volem aconseguir amb el procés.
- Quatre eixos temàtics bàsics habituals en la transformació de situacions de desigualtat: economia i ocupació, territori i medi ambient, gènere, interculturalitat.
- Demandes difuses: identificació de temes concrets (temes generadors) que siguin capaços de fomentar dinàmiques transformadores.
- Estudi preliminar i provisional del territori i de la població protagonista de l'estudi, amb la finalitat de contextualitzar la situació de la comunitat (dades demogràfiques, econòmiques, urbanístiques, estructura social, etc.).
- Devolució sistemàtica d'informació: aproximacions successives fins a establir una llista de qüestions que cal estudiar i que les persones involucrades (sobretot la comunitat) consideren significatives.

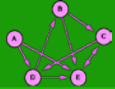

La Investigació-Acció-Participativa (IAP)

FASES I ESTRUCTURA DE LA IAP

2a fase: Autodiagnòstic

- Fase de reflexió col·lectiva. És el moment en el qual es desplega tot el ventall d'eines metodològiques necessàries per a dur a terme un diagnòstic de la situació.
- L'objectiu principal és l'anàlisi crítica dels problemes considerats com a prioritaris pels subjectes de la comunitat. Amb aquest procés es desvetlen contradiccions, limitacions, i també potencialitats sobre les quals serà necessari treballar en el futur.
- Una vegada finalitzada aquesta fase d'(auto)crítica, ja és possible facilitar la discussió grupal entre actors per a aconseguir un replantejament del problema amb l'ajuda de la síntesi i devolució d'informació de l'investigador. D'aquest replantejament ha de sorgir una explicació del problema i unes estratègies possibles d'acció.

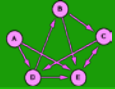

La Investigació-Acció-Participativa (IAP)

FASES I ESTRUCTURA DE LA IAP

3a fase: Programació i posada en marxa de projectes

- Programació i execució d'un pla d'acció que permeti transformar el problema preexistent.
- El treball realitzat al llarg de la investigació es concreta en l'anomenat PAI (Programació Autogestionada Integral).
 - Es tracta d'una **programació** que desenvolupa una sèrie de tasques concretes que s'han de fer, partint del cronograma, els recursos disponibles i els grups d'acció (cristal·litzats al llarg de la investigació) que han d'actuar com a dinamitzadors de les activitats que s'han d'executar.
 - És **autogestionat**, perquè pretén articular i fer cooperar diversos grups en un conjunt d'accions, el més ciutadanista possible, de manera que puguin suggerir noves formes de disseny i gestió amb voluntat de permanència en el temps.
 - És **integral**, perquè enllaça els temes generadors amb temes integrals que s'han de desenvolupar, no solament la suma de problemes que han emergit al llarg del procés.
- Avaluació i replantejament del problema: nova espiral de reflexió-acció.

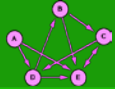
Tècniques d'investigació de creativitat social

A més de les tècniques quantitatives i qualitatives habituals, podem apuntar algunes eines “creatives” que s'han mostrat útils en el treball social que involucra la comunitat.

Tècniques d'investigació de creativitat social:

- Premissa: a partir de la implicació dels subjectes de la comunitat en el contingut de les tècniques d'investigació es poden generar anàlisis útils per a la transformació social.
- Vocació estratègica.
- Aplicació en contextos de dinàmiques grupals.
- Vinculació als processos de devolució.

Tècniques d'investigació de creativitat social

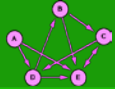
Anàlisi DAFO

EASW

Sociograma

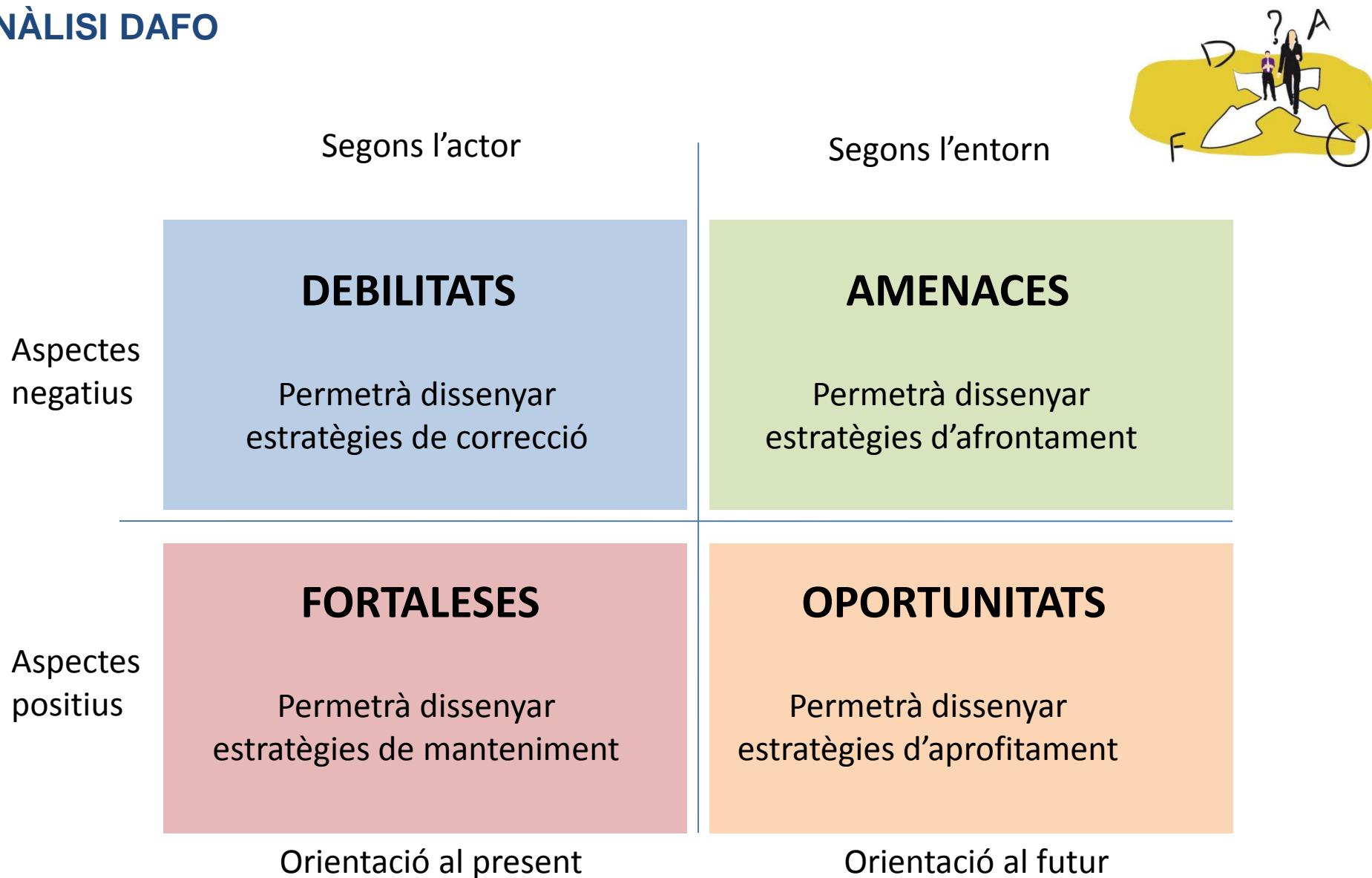
Arbre de problemes i solucions

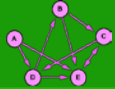
Fluxograma

Tècniques d'investigació de creativitat social

ANÀLISI DAFO

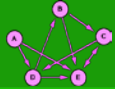
Tècniques d'investigació de creativitat social

ANÀLISI DAFO: exemple

Descripció del problema:

En un barri perifèric i amb greus mancances de la localitat X sorgeixen brots de racisme i actituds de rebuig entre la comunitat espanyola i els col·lectius d'immigrants acabats d'arribar i en augment. Les organitzacions ciutadanes obren un debat sobre el conflicte i pensen com actuar sobre el problema. Els elements que s'incorporen en aquesta anàlisi DAFO podrien ser els següents:

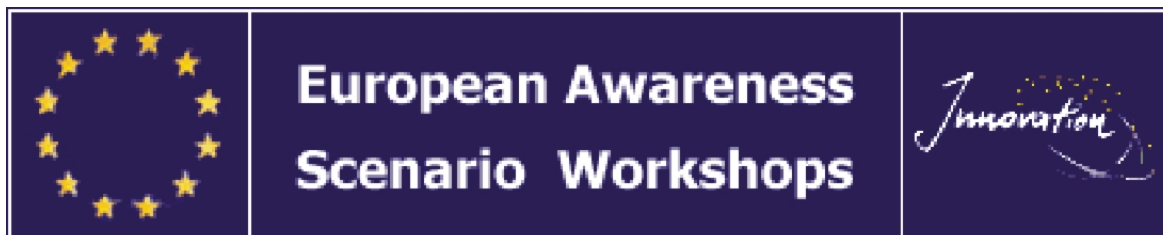
	Segons l'actor	Segons l'entorn
Aspectes negatius	<p>DEBILITATS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Posicions i actituds racistes en el mateix si de les organitzacions socials de la zona. - Desconeixement del fenomen de la immigració i dels referents culturals de la població immigrant. - Etc. 	<p>AMENACES</p> <ul style="list-style-type: none"> - Existència en la zona d'organitzacions ciutadanes orientades cap a una experiència en l'acció solidària. - Existència d'un nucli reduït d'immigrants ja assentats en la comunitat i que exerceixen una tasca positiva de mediació intercultural. - Etc.
Aspectes positius	<p>FORTALESES</p> <ul style="list-style-type: none"> - Possible agreujament del conflicte latent entre el veïnatge i la població immigrant. - Utilització "política" del conflicte per part dels partits polítics locals. - Etc. 	<p>OPORTUNITATS</p> <ul style="list-style-type: none"> Les festes del barri com a oportunitat d'encontre i convivència lúdica. - L'escola com a espai de comunicació i educació intercultural. - Etc.

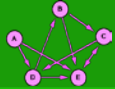

Tècniques d'investigació de creativitat social

TALLERS EUROPEUS D'ESCENARIS DE PRESA DE CONSCIÈNCIA (EASW)

- Per iniciativa de l'Institut Danès de Tecnologia es va traslladar després als treballs de la Comissió Europea per als seus programes de ciutats sostenibles. Posteriorment s'ha consolidat com a **metodologia participativa en la intervenció social**.
- Com en moltes de les altres tècniques “creatives”, inclou la participació de la **població objecte** de l'estudi, que es transforma d'aquesta manera en **subjecte** de la investigació: té un nivell d'intervenció alt enfront de les tècniques estructurals i més encara de les distributives.
- Es divideix en **dues sessions**:
 - Taller de visions
 - Taller d'iniciatives

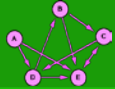

Tècniques d'investigació de creativitat social

EASW: TALLER DE VISIONS (treball de grup homogeni)

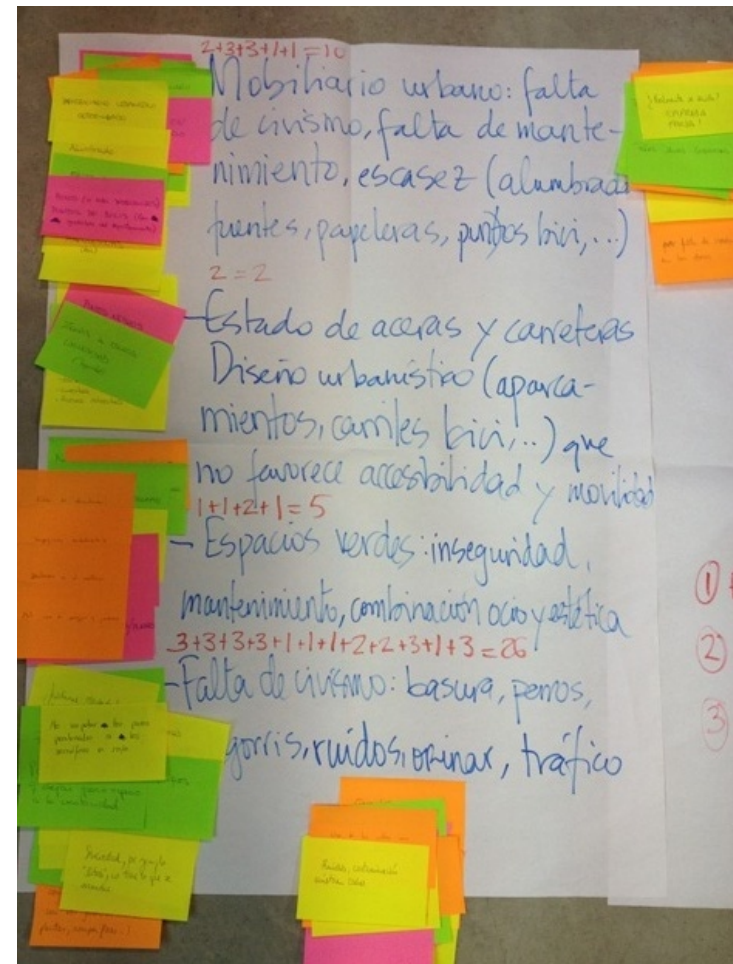
- Es formen grups poblacionals homogenis per aportar una perspectiva concreta sobre el fenomen (per exemple, si es tracta d'una intervenció sobre un barri marginal, tècnics de l'administració que treballen sobre el terreny, associacions de veïns, associacions d'immigrants si n'hi ha, ciutadans anònims, tècnics d'ONG...).
- Els grups han de tenir un mínim de 6 components per a garantir l'operativitat del procés.
- Dins de cada grup es formen parelles.
- Cada parella fa una anàlisi DAFO sobre el tema proposat.
- D'aquesta DAFO sorgeix un diagnòstic amb un escenari positiu i un de negatiu.
- Cada parella exposarà de manera clara i sintètica per escrit tots dos escenaris a la resta de components del grup.
- Discussió dels escenaris per part de l'assemblea grupal.
- Votació individual dels escenaris més adequats: se'n vota un de negatiu i un altre de positiu que no tenen per què coincidir. No es pot votar l'escenari propi.
- Després de l'elecció dels escenaris més adequats, es pot recuperar alguna qüestió dels altres escenaris per a completar-los (no més d'una per escenari).
- Pòster amb l'escenari definitiu del grup.

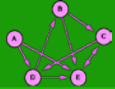

Tècniques d'investigació de creativitat social

EASW: TALLER DE VISIONS (plenari)

- Trobada de tots els grups en una sala de plenari.
- Elecció d'un representant del grup que haurà d'exposar breument l'orientació dels escenaris seleccionats.
- Visita dels pòsters per a la seua lectura.
- Votació individual dels escenaris més adequats: cinc vots per participant. No es pot votar l'escenari propi.
- Després de l'elecció dels escenaris més adequats, es pot recuperar alguna qüestió dels altres escenaris per a completar-los (no més d'una per escenari).
- Elaboració del pòster amb l'escenari definitiu del taller de visions.

Tècniques d'investigació de creativitat social

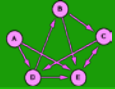
EASW: TALLER D'INICIATIVES (treball de grup temàtic)

- Es formen grups heterogenis poblacionalment per abordar una temàtica concreta des de diferents angles (per exemple, neteja del barri, delinqüència, integració, estètica i urbanisme, exclusió...).
- En aquest cas no hi ha un nombre fix, però cal un mínim d'integrants (3-4) per grup temàtic per a garantir el debat.
- Discussió sobre l'escenari resultant i les possibilitats d'acció.
- Elaboració individual de propostes d'acció en relació al tema (mínim 2 per participant). Cal emplenar una fitxa amb la informació següent:

- Iniciativa
- Com es durà a terme
- Qui la liderarà
- Població destinatària

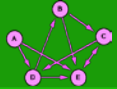
- Exposició d'iniciatives al conjunt del grup.
- Votació individual de les iniciatives (3 vots per persona).
- Selecció de les 5 iniciatives més votades.

Tècniques d'investigació de creativitat social

EASW: TALLER D'INICIATIVES (plenari)

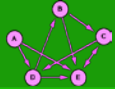
- Trobada de tots els grups en una sala de plenari.
- Elecció d'un representant del grup que haurà d'exposar breument l'orientació de les actuacions seleccionades.
- Visita dels pòsters per a la seua lectura.
- Votació individual de les actuacions més adequades: cinc vots per participant. No es poden votar les actuacions pròpies.
- Elaboració del pòster amb les actuacions definitives del taller d'iniciatives.
- Lliurament d'aquest pòster als actors del taller (en l'exemple, administració, associacions, etc.) perquè servisca de full de ruta de la intervenció.
- Si es pot, s'ha d'aconseguir fer d'aquest pòster un document oficial amb caràcter vinculant per a totes les parts (per a fer-ho, cadascun dels assistents al EASW ha de ser interlocutor vàlid).

Tècniques d'investigació de creativitat social

SOCIOGRAMA

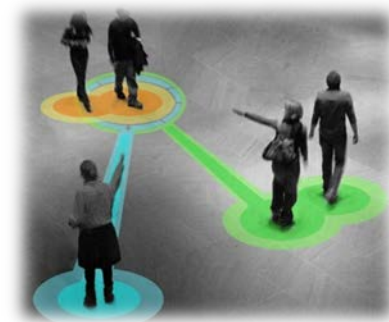

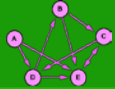

Tècniques d'investigació de creativitat social

SOCIOGRAMA

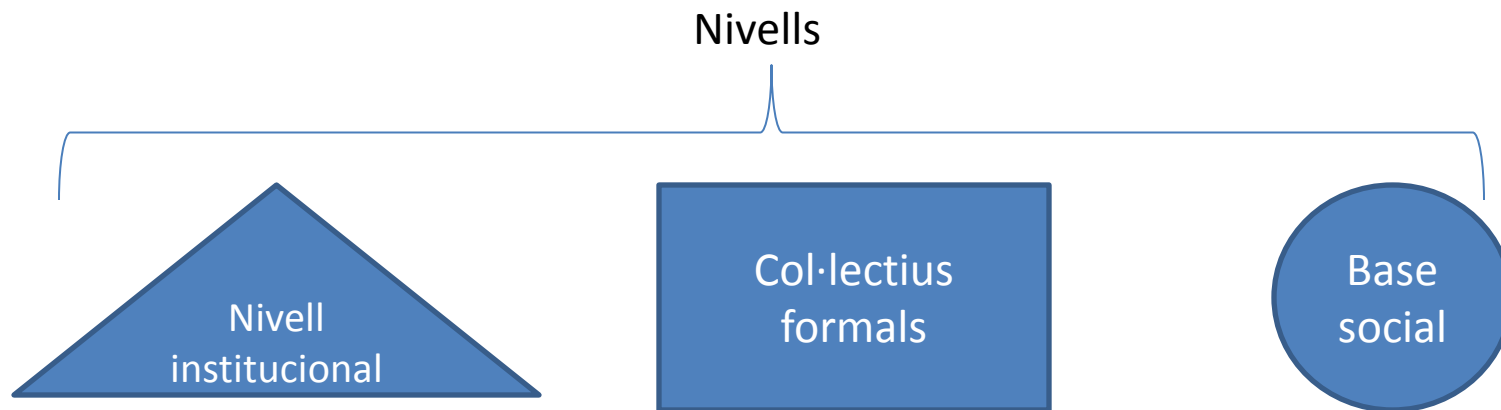
- Permet visualitzar els actors i grups socials presents en el territori i traçar les connexions que hi ha entre ells.
- **Perspectiva relacional:** les relacions, tant directes com indirectes, entre els actors i les qualitats d'aquestes relacions .
- **Anàlisi posicional:** les formes que adquireixen els diferents conjunts d'actors i la seua posició dins d'un sistema social determinat.

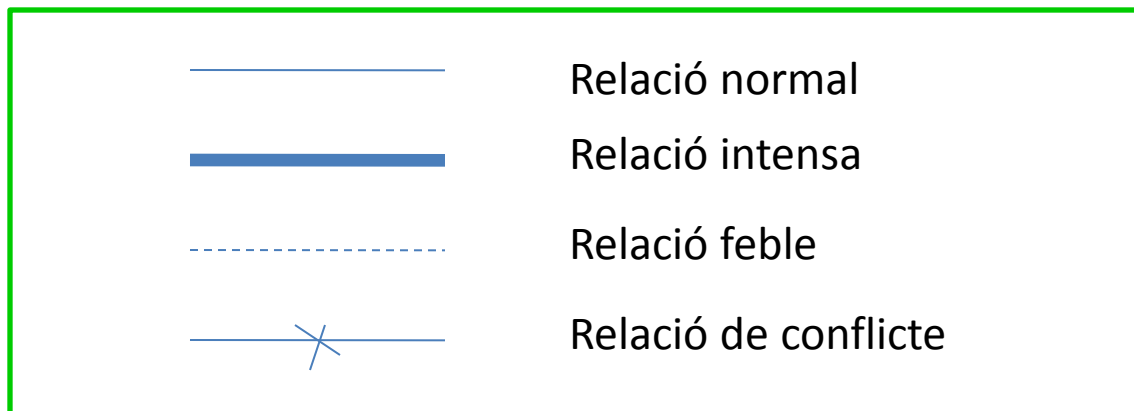

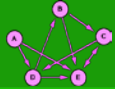
Tècniques d'investigació de creativitat social

SOCIOGRAMA: COM ES FA

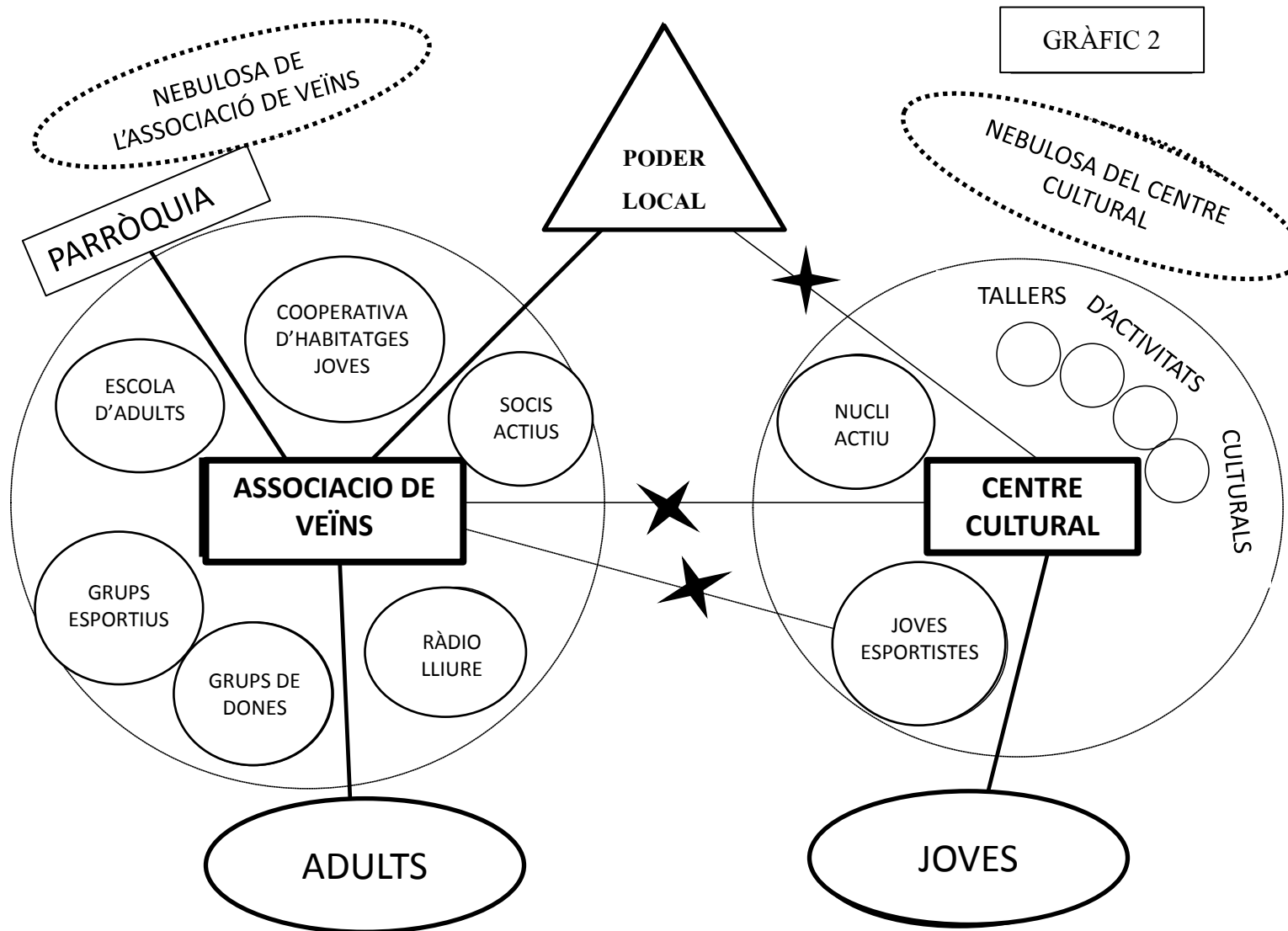
Relacions

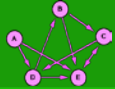

Tècniques d'investigació de creativitat social

SOCIOGRAMA: EXEMPLE

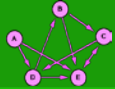

Tècniques d'investigació de creativitat social

SOCIOGRAMA: ELEMENTS QUE CAL TENIR EN COMPTE EN L'ANÀLISI

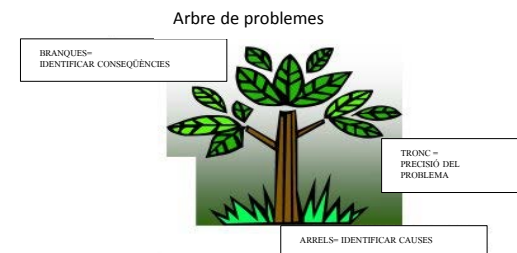
- La intensitat de les relacions.
- La densitat de les relacions
- Observació dels elements centrals.
- Observació dels elements articuladors.
- Els conflictes o ruptures de la xarxa.
- Els espais sense relacionar.
- Les relacions indirectes.
- Observació dels ponts.

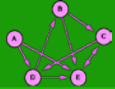

Tècniques d'investigació de creativitat social

ARBRES DE PROBLEMES I SOLUCIONS

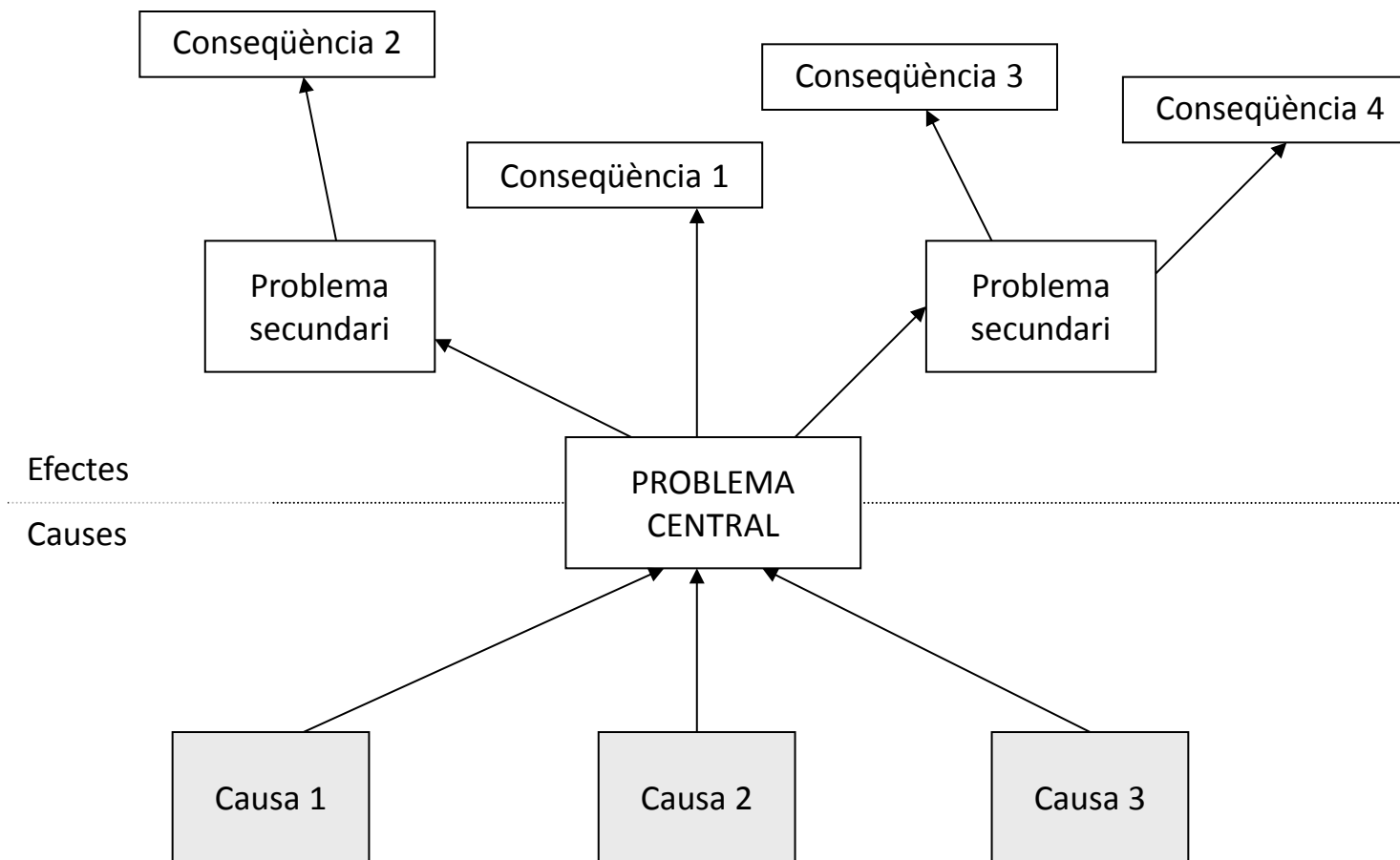
- Els arbres de problemes són representacions gràfiques dels principals problemes i situacions de desigualtat als quals s'enfronta una comunitat, les causes i les conseqüències. Els arbres de solucions presenten les solucions imaginades per a aquests mateixos problemes.
- Ajuden a prioritzar els problemes principals i permeten identificar el conjunt de problemes sobre els quals es concentren les qüestions rellevants que s'han de resoldre.
- La seua representació segueix la metàfora d'un arbre: tronc (problema principal), branques (problemes secundaris), fulles (conseqüències pràctiques) i arrels (causes del problema).

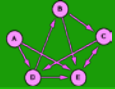

Tècniques d'investigació de creativitat social

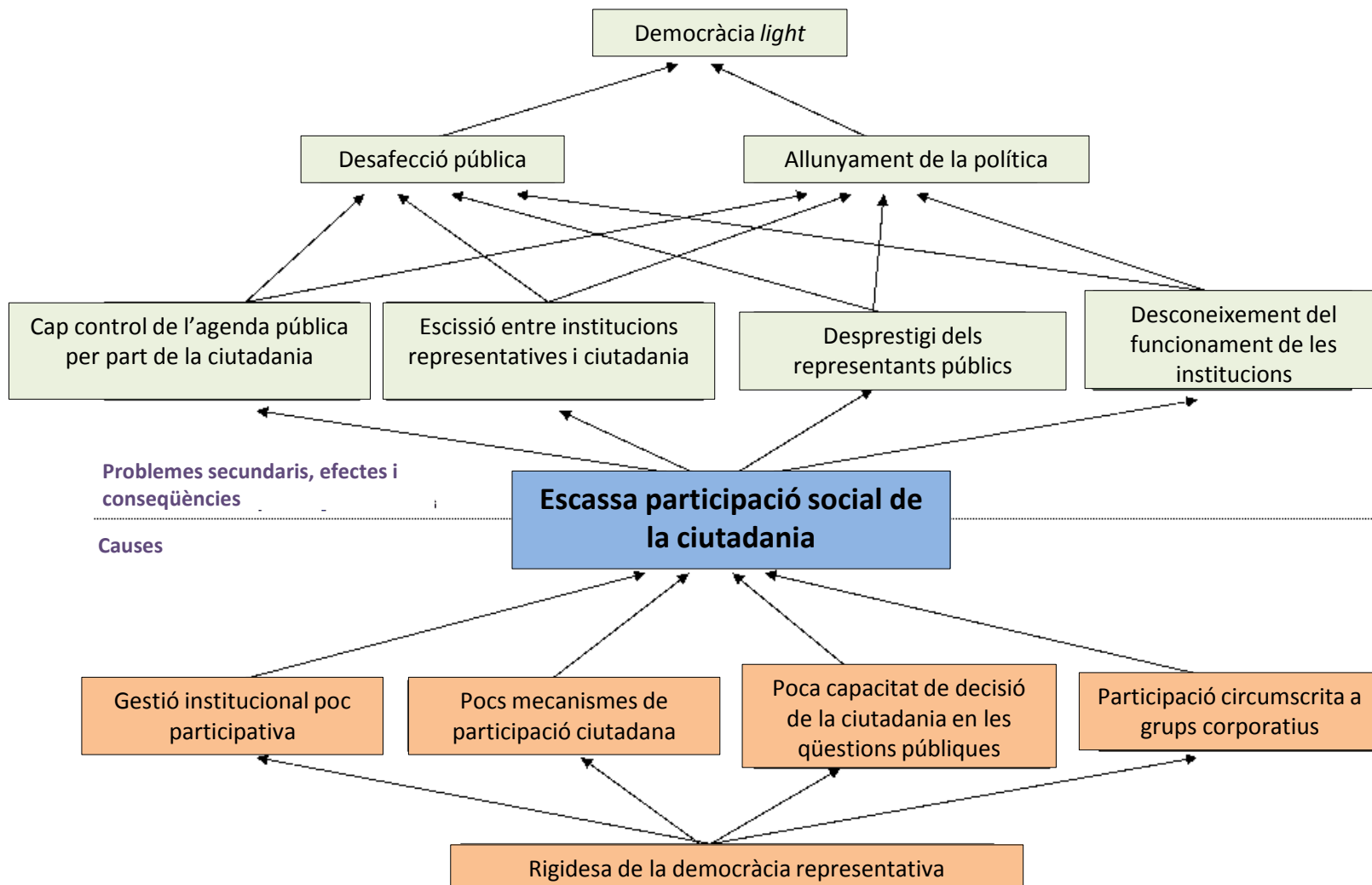
ARBRES DE PROBLEMES I SOLUCIONS

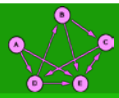

Tècniques d'investigació de creativitat social

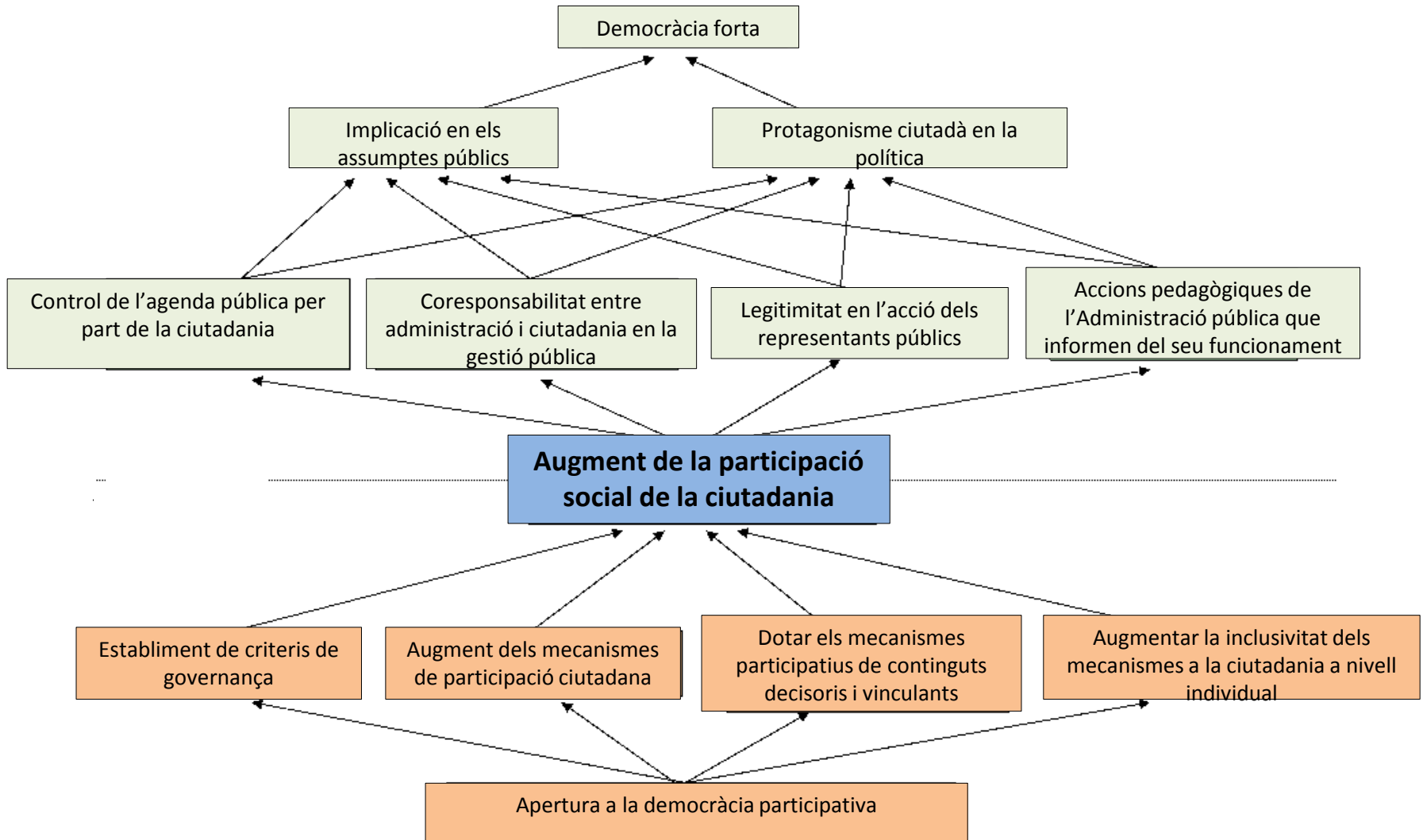
ARBRES DE PROBLEMES: exemple

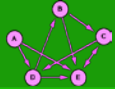

Tècniques d'investigació de creativitat social

ARBRES DE SOLUCIONS: exemple

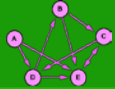
Tècniques d'investigació de creativitat social

FLUXOGRAMA

- Estableix relacions entre els problemes detectats i les seues causes, a més d'incloure en l'anàlisi els actors presents i la seua capacitat en la resolució i presa de decisions relatives als diferents temes.
- El resultat és una matriu d'actors/problemes.
- L'objectiu és prioritzar quins són els principals nusos crítics o colls de botella que estan dificultant el procés estudiat per a, a partir d'ací, traçar cadenes causals que unisquen els problemes amb els actors responsables.

	Poder*	Treball*	Hàbitat*	Cultura*
Podem controlar				
Podem influir				
Fora de control				

*s'hi posarien els temes que estructuraven el procés

Tècniques d'investigació de creativitat social

FLUXOGRAMA

- El fluxograma pot ser elaborat pels subjectes protagonistes de la realitat social sobre la qual es vol actuar. El fluxograma també es realitza en un suport gràfic (valdria un full, una cartolina, una pissarra, etc).
- El procediment normalment és el següent:
 - Es donen post-its als participants perquè hi escriguen les qüestions que creuen pertinents respecte del tema que s'està treballant. Se'ls adverteix que no es tracta d'aportar solucions o propostes, sinó d'enunciar els factors relacionats amb el tema. En les frases haurà de figurar també de qui depèn millorar la situació que se cita.
 - S'arrepleguen aquestes targetes o papers amb les frases de manera que es respecte l'anonimat. Es lliguen en alt i s'agrupen per similituds segons l'opinió de la majoria. Sempre que siga possible, es resumeix cada agrupació de fitxes en dues o tres paraules que condensin el més important. Aquestes es col·loquen en una pissarra, paperògraf o paper continu de manera que siguin ben visibles.
 - Es demana als participants que busquen les possibles relacions de causa i efecte entre totes elles. Per a fer-ho s'utilitzaran fletxes que unisquen entre sí els diferents textos com a causa o efecte.
 - Una vegada establides les relacions més consensuades, es fa el recompte del nombre de fletxes d'entrada (conseqüències) i del nombre de fletxes d'eixida (causes) que té cada tema. Els que tinguen més fletxes d'entrada i eixida seran considerats els nusos crítics. Així mateix, es veurà sobre quins aspectes es pot influir i quins estan fora de l'abast del grup.

